

Praktiska råd

NR 26, 2017

Bra hagar för både hästen och miljön

Du kan minska övergödningen av sjöar och vattendrag genom att sköta dina hästhagar på ett bra sätt. När du tar bort gödselhögar och överblivet foder minskar du risken för fosforläckage. Mockning och rotationsbete minskar också spridningen av inälvparasiter.

Hälsa- och miljörisker med hagar

Hästarna väljer gärna ut vissa platser i hagen där de gödslar. På dessa platser och där hästarna utfodras ökar fosforbelastningen på marken. När många hästar vistas på små ytor kan det snabbt samlas stora mängder kväve och fosfor och risken för läckage ökar. Hagar som används året om får trampskador och under blöta årstider sker fosforläckage med jordpartiklar som följer med avrinnande vatten. I en upptrampad hage ökar också risken för skador hos både häst och människa. När det är plusgrader kan både hästarna och vi halka. Är det istället fruset och hårt ökar risken för vrickningar.

Foto: Markus Hoffmann

Jorderosion i en upptrampad hästhage, något som är en ganska vanlig syn.

Hästar kan drabbas av olika sorters parasiter varav många sprids via gödsel på beten och i rasthagar. Smittorisken är som störst i slutet av sommaren när regn och dagg blöter upp gödseln. Det är lätt att hamna i en negativ spiral med allt större parasittryck. Mockning av hagar, betesplanering och annan betesskötsel minskar risken för spridning av inälvparasiter och behovet av avmaskningsmedel. Att minska användningen av avmaskningsmedel är viktigt för att förhindra att resistens utvecklas hos parasiterna. Resistenta parasiter kan göra medlen verkningslösa på sikt. Avmaskningsmedlen utgör också en miljörisk genom att de rester som utsöndras med gödseln kan skada insekter i hagmiljön.

SAMMANFATTANDE RÅD

- Mocka 1–2 gånger per vecka och städa undan foderspill i hästtäta hagar. Det minskar näringsläckage och foderspill.
- Se till att dräneringen fungerar i hagen och underhåll diken som behövs för att leda bort vattnet.
- Skydda vattendrag och diken vid rasthagar med stängsel och skyddszoner.
- Vårda vegetationstäcke och betesgräs genom betesputsning och rotationsbete.
- Se över foderstaten för att minska överutfodring.

Foto: Tomas Öhring

Gödseldammsugare är ett hjälpmedel för effektivare mockning. Den kan dras med bil eller fyrhjuling.

Foto: Pernilla Kvarmo

Manuell mockning med skottkärra. Hästarna utfodras utomhus och foderspills tas också bort.

Så sköter du rast- och beteshagar och minskar risken för näringsläckage

Genom att sköta rast- och beteshagar så att vegetationen täcker marken eller kan återetableras skapar du en bra miljö för hästen att vistas i samtidigt som du skyddar vattenmiljön. Gödselplatserna är ofta inte så tydliga i de större beteshagarna men märks bland annat genom kraftiga tuvor som hästarna lämnar, så kallade rator. Det är hästens naturliga sätt att undvika att få i sig parasiter.

Mocka, dränera och undvik att hagarna blir upptrampade

- Mocka hagen regelbundet, helst 1-2 gånger i veckan under de delar av året som hästarna går ute och det är möjligt att mocka. Det finns bland annat eldrivna skottkärror och särskilda gödseldammsugare som underlättar arbetet. En traktor med frontlastare kan också vara ett bra hjälpmedel.
- Se till att dräneringen leder bort överskottsvatten och att öppna och rörlagda diken i anslutning till hagen fungerar. I en väl-dränerad hage minskar risken för trampskador och att kala fläckar utan vegetation breder ut sig.
- I många rasthagar är det ändå problem med ytavrinning och jorderosion under delar av året. Om hagen ligger i anslutning till ett dike eller vattendrag kan du behöva sätta upp stängsel som hindrar hästarna från att trampa sönder strandbrinken och gödsla i området närmast vattnet.
- Du kan också behöva anlägga en gräsbevuxen skyddszon på några meter mellan hagen och vattendraget som fångar upp jord- och gödselpartiklar i vatten som rinner av på markytan.

Städa bort foderspills, putsa och låt hästarna rotationsbeta

- Se till att det blir så lite foderspills som möjligt och städa bort det som blir kvar vid utfodringsplatsen.
- Putsa områden med rator för hand med lie, grästrimmer eller röjsåg eller med en traktorburen betesputs. Då hindrar du att ogräs och mindre buskar breder ut sig och gynnar i stället betesgräsen. Putsa gärna på hösten efter betessäsongens slut så undviker du att fårska gödsel sprider inälvparasiter. Om du putsar på sommaren, gör det vid torr och soligt väder. Då dör parasiterna snabbt. Ta gärna bort gödselhögarna innan du putsar.
- Låt hästarna rotera mellan olika fällor. Flytta dem regelbundet från en avbetad fälla till en med nytt bete. Då får de ett smakligt bete hela sommaren samtidigt som näringen i gödseln fördelas bättre över ytan. Rotationsbete hjälper också till att minska parasittrycket.
- Betesgräset slits lätt och kan försvinna helt runt utfodringsplatser, vattenkar och vid grindhål. Flytta gärna grindöppning och utfodringsplats då och då. Då får gräset möjlighet att återetablera sig.
- Under tidig vår och sen höst är marken i hagen särskilt känslig för trampskador, speciellt vid tjällossning eller kraftiga regn. Om du har möjlighet att låta hästarna gå på en annan yta några dagar under dessa perioder kan du slippa problem med kladdiga förhållanden och förstört vegetationstäck i beteshagen under resten av året. En möjlighet kan till exempel vara att rasta hästen på ridbana eller i ridhus.

Foto: Pernilla Kvarmo

Flytta gärna utfodringsplats ibland för att minska belastningen av kväve och fosfor och ge gräset i det upptrampade området chans att återhämta sig. På denna bild finns en hårdgjord platta under foderhäcken och den skrapas ibland.

Många hästar klarar sig bra på bara grovfoder

En väl balanserad foderstat är bra både för hästens hälsa och för miljön. Med ett bra vallfoder är det ofta möjligt att minska på mängden kraftfoder eller utesluta kraftfodret helt. Överutfodring med kraftfoder innebär en hälsorisk för hästen, bland annat genom fetma, men också genom grovtarmsstörningar som kan ge kolik och fång. Det ökar också gödselns näringsinnehåll helt i onödan, något som i slutändan kan ge läckage. Genom ett väl anpassat vallfoder kan hästen få i sig nästan allt den behöver, förutom mineralämnen selen och natrium. Börja med att analysera vallfodrets energi- och näringsinnehåll och anpassa sedan hästens foderstat i övrigt efter det. Titta särskilt på fosforinnehållet i mineralfodret och anpassa det till hästens behov.

Utöver foderanalysen kan du också låta analysera fosforhalten i hästens gödsel. När halten av fosfor i träckprov från vuxna hästar överstiger 8 gram per kg torrsbstans är det ett tecken på att hästen får mera fosfor än den behöver.

Foto: Ulf Nylén

Det finns ca 355 000 hästar i Sverige. De flesta hästar (70 procent) finns i tätortsnära områden där tillgången till mark är begränsad och hagarna ofta små.

Julmyra Horse Center har kartlagt risker och planerat åtgärder

På Julmyra Horse Center (JHC) utanför Heby i Uppland har man länge arbetat tillsammans med miljökonsult Carin Barrsäter för att minska miljöpåverkan från de cirka 250 hästar som vistas på centret.

Rensat och avstängslat vattendrag som rinner genom hästcentret. Stängslet förhindrar hästarna från att trampa sönder strandbrinken och kanterna hålls bevuxna.

Just det stora antalet hästar är en av de stora utmaningarna på Julmyra gård. Hagarna ligger tätt och sluttar ned mot Julmyrabäcken som går genom gården, alldeles nära utloppet i Vansjön-Nordsjön.

På JHC har man arbetat med att kartlägga miljörisiker och planera för åtgärder. Carins råd är att tänka systematiskt och långsiktigt, för att kunna genomföra förbättringar när möjligheter uppstår.

– Det har tagit tid, men så småningom har vi hittat arbetsformer och möjligheter att genomföra både små och mer omfattande åtgärder, berättar Carin. I samband med att vi bygger nya stängsel anläggjer vi bevuxna och aktivt skötta skydds zoner, både mot bäcken och mellan hagarna. Hagarna är anpassade för att det ska gå lätt att komma in med traktor och skopa för att mocka, fortsätter Carin. Vi arbetar också med stabiliserande ytskikt i hagar och ser till att ha fungerande dräneringssystemen. Dessutom har vi planer på att bygga tre sedimentationsdammar för att rena grumligt vatten när vattenflödena är stora.

Nybyggd sedimentationsdamm på Julmyra Horse Center utanför Heby. I dammen bromsas vattnet upp och jordpartiklarna faller ned på botten.

Läs mer

Foderstatsprogram: <http://www.hastsverige.se/foderstatsprogram.html>

Statens Veterinärmedicinska Anstalt: www.sva.se

Hästsverige: www.hastsverige.se

Författare: Helena Aronsson, Sveriges Lantbruksuniversitet och Eva Salomon, RISE

Redaktör: Pernilla Kvarmo

Europeiska jordbruketsfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

Praktiska Råd är en skriftserie inom Greppa Näringen för handfasta råd kring produktion och miljö. Rådgivnings- och informationsprojektet Greppa Näringen är ett samarbete mellan Jordbruksverket, länsstyrelserna, LRF och företag inom lantbruksnäringen. Du når oss på: tel 0771-573 456, www.greppa.nu